

Відкритість інформації як підвищення рівня статистичного забезпечення економічного аналізу

Ключові слова: банкрутство, антикризове управління, економічний аналіз.

В останні роки в реальному секторі економіки стрімко зростає кількість збиткових підприємств, досягнувши в окремих галузях 50-ти відсотків, збільшується внутрішня та зовнішня поточна заборгованість підприємств, що приводить до погіршення їх фінансового стану, наближенню до банкрутства, провадженню процедури банкрутства.

Визнання боржника банкрутом зумовлює втрату робочих місць, а отже, збитки держави з виплати допомоги по безробіттю; зменшення грошових потоків до бюджету на величину податків ліквідованих підприємств. Кількість збанкрутілих підприємств, втрачене майно боржника, величина непогашених зобов'язань, банкрутство особливо небезпечних та містоутворюючих підприємств, які мають стратегічне значення для країни, є важливими показниками стану економіки в цілому, характеристикою змін економічного потенціалу [1; С. 109]. Крім того, низка показників щодо організації проведення процедур, майнових змін боржника є прямим або опосередкованим відображенням корумпованих схем в економіці. На сьогодні залишається актуальним питання щодо отримання цільової узагальненої інформації про банкрутство.

Основна частина. Удосконалення інформаційного забезпечення економічного аналізу процесів банкрутства має співвідноситись з сучасними тенденціями розвитку економіки країни. У даний час Україна має за стратегічну мету входження до провідної двадцятки країн світу за напрямками, що враховуються Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією під час складання рейтингу Doing Business. Зроблені важливі кроки - у світовому рейтингу інвестиційної привабливості Україна піднялася на 20 сходинок порівняно з минулим роком і посіла 89-те місце серед 174 досліджуваних країн¹.

До напрямів поліпшення ситуації відносяться умови ведення бізнесу, зокрема реформування системи банкрутства, а саме: вдосконалення процедур банкрутства, зменшення строків провадження у справах про банкрутство; забезпечення рівних прав та можливостей щодо захисту інтересів учасників справи; зменшення можливості зловживань [2] за рахунок підвищення рівня відкритості, достовірності та комплексності інформації про банкрутство.

Інформаційне забезпечення правових процедур банкрутства, а також процедур досудової санації, що регулюються Законом про банкрутство, відбувається за двома напрямками: на рівні підприємства - забезпечення учасників справи та інших зацікавлених осіб інформацією, що дозволяє скласти достовірне уявлення про фінансовий стан боржника; та на макрорівні - це стосується інформації, як основи для аналізу ступеню загострення економічної ситуації в країні. На рисунку 1 представлена динаміка кількості справ за 1999 – 2013 рр. Стосовно регуляторного органу, що володіє та надає узагальнену інформацію по країні, відбулися зміни, які пов'язані з перетвореннями у законодавчій базі банкрутства.

Закон України «Про банкрутство», введений в дію Постановою Верховної Ради України від 14.05.1992 № 2344-ХІІ [3], був чинний сім років, проте він окреслював лише контур системи державного регулювання сфери неплатоспроможності і мав значні недоліки. Так, наприклад, його нормами не було передбачено створення спеціалізованого органу державного регулювання з питань банкрутства. І тільки у 1996 році Указом Президента України від 17.06.1996 № 435/96 центрального органу виконавчої влади, підпорядкованого Кабінету Міністрів України, було створено Агентство з питань запобігання банкрутству

¹ Рейтинг складено Гамбурзьким інститутом світової економіки [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>

підприємств та організацій, однією з функцій якого було (з 1998 р.) формування і ведення єдиної бази даних про підприємства-банкрути, а також групування та узагальнення такої інформації.

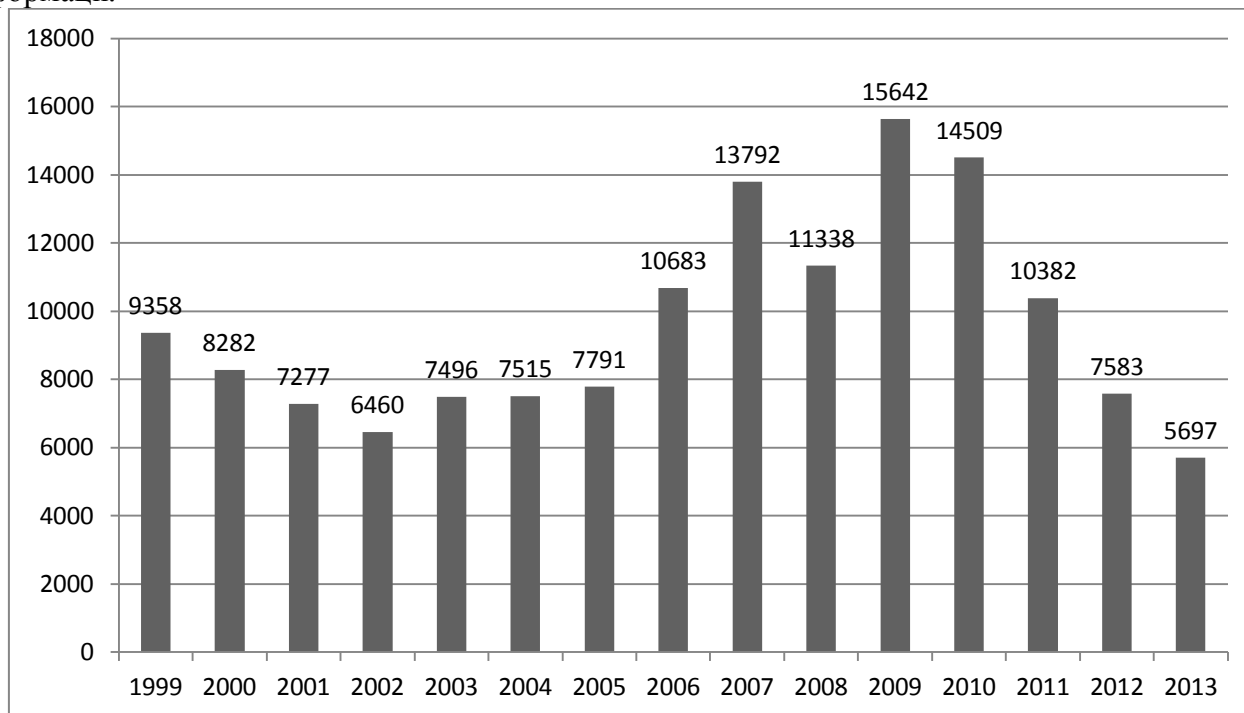


Рис. 1 – Кількість порушених справ про банкрутство протягом 1999 –2011, 2012*, 2013* років [4].

В результаті структурних перетворень державним органом з банкрутства з 2006 року стає Державний департамент з питань банкрутства як урядовий орган державного управління у складі Міністерства економіки України (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2006 № 370). Департамент діяв в умовах суттєвих змін Закону про банкрутство у напрямку відкритості інформації. У вільному доступі при систематичному режимі оновлення інформації можна було ознайомитись з узагальнюючою статистикою: про кількість порушених справ, у тому числі за загальним, спеціальним та скороченим порядками, про кількість збанкрутілих підприємств, зокрема з державною часткою власності. Проте така інформація надавала лише загальну картину банкрутства підприємств, за якою не можна оцінити розміри їх активів та зобов'язань.

До теперішнього часу Указом Президента України від 06.04.2011 № 395/2011 повноваження державного органу з питань банкрутства покладено на Міністерство юстиції України. На рисунку 1 показник кількості порушених справ за роки, позначених зірочкою, отримано з доповіді міністра юстиції [5]. В онлайн-режимі можна ознайомитись з інформацією, що міститься у таблиці 1. Нажаль, показник розпочатих справ та кількість справ, за якими боржник визнаний банкрутом знаходяться у непорівняльному вигляді з причини неоднакових періодів виникнення інформації про них. Тобто не можна казати, що наприклад, у Чернігівській області з 191 розпочатих справ про банкрутство, у 126 випадках підприємства визнані банкрутами.

Аналітичні відомості щодо господарських справ та банкрутства розміщені на сайтах Судової влади України та Вищого господарського суду України. В *Оглядах про стан здійснення правосуддя* [6] та в *Статистичних довідках щодо здійснення судочинства господарськими судами* [7] стосовно справ про банкрутство інформація в відкритому доступі не виділена – це по-перше. По-друге, статистичні аналітичні огляди мають цільовий характер і стосуються виключно судочинства, роботи судів, їх навантаження та тощо. Економічна інформація щодо результатів здійснення відновлювальних процедур не наводиться.

Загальна кількість справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами, які знаходились на розгляді у місцевих господарських судах (2014 р.) [8]

№ з/п	Область (регіон)	Кількість справ, закінчених провадженням	Загальна кількість справ, в яких винесено постанови про визнання банкрутом у звітному періоді	Кількість розглянутих справ, в яких оскаржувались дії ліквід. комісії (ліквідатора)
А	Б	1	2	3
1	Автономна Республіка Крим	228	13	6
2	Вінницька	174	147	0
3	Волинська	83	64	0
4	Дніпропетровська	875	329	0
5	Донецька	515	441	0
6	Житомирська	56	34	1
7	Закарпатська	190	74	3
8	Запорізька	959	774	9
9	І.-Франківська	98	51	1
10	Київська	259	145	0
11	Кіровоградська	149	114	12
12	Луганська	303	155	2
13	Львівська	167	20	0
14	Миколаївська	315	227	4
15	Одеська	405	357	0
16	Полтавська	174	127	0
17	Рівненська	120	65	1
18	Сумська	215	163	0
19	Тернопільська	93	32	0
20	Харківська	730	416	39
21	Херсонська	192	90	4
22	Хмельницька	139	112	20
23	Черкаська	165	112	4
24	Чернівецька	113	37	1
25	Чернігівська	191	126	3
26	м. Київ	612	382	0
27	м. Севастополь	63	24	0
	Усього	7583	4631	110

В наукових та практичних статтях з питань банкрутства в останні роки присутні статистичні показники, на які ми привернули увагу з точки зору джерел отримання інформації [4,9] та зробили висновок про її закритий характер. В публікації В. Титича (у розпорядження якого знаходиться інформація як у віце-президента ГО «ВСО фахівців конкурсного процесу») [10] використовуються дані про:

- загальний розмір вимог кредиторів щодо боржника;
- з них розмір вимог, визнаних господарським судом;
- розмір задоволених вимог щодо сплати податків, обов'язкових платежів,
- середній термін розгляду справи;
- кількість справ, за якими вводилась процедура санації;
- кількість справ, за якими був затверджений звіт арбітражного керуючого;
- кількість затверджених мирових угод;
- кількість ліквідованих юридичних осіб.

Висновки та пропозиції. Вищенаведена інформація: є корисною складовою статистичного забезпечення економічного аналізу за напрямками, що вимагають Світові організації; дозволяє з'ясувати якісні економічні показники введення справ: наявність

(питома вага санаційних дій); успішність відновлювальних процедур (коефіцієнт задоволення вимог кредиторів); оцінити терміни розгляду справи; можливість реалізації збереження майна та подальшу діяльність підприємства (кількість затверджених мирових угод) та негативний показник цього процесу - питома вага ліквідованих юридичних осіб.

У цілях повного уявлення про відновлювальні заходи підприємств-боржників важливо додати показники кількості підприємств, на яких здійснювались досудові санаційні заходи, що регулюються законодавством про банкрутство. В такому разі можна оцінити результати досудової санації та її вплив на подальшу діяльність підприємства у межах всіх етапів антикризового управління, що регулюється Законом про банкрутство.

Враховуючи, що одними із важливих принципів економічного аналізу є відкритість, доступність, комплексність, вважаємо, що до складу інформаційного забезпечення необхідно додати показники, які характеризують майнові відносини у процедурах банкрутства. Умови провадження справи не залежать від масштабу підприємства. Проте масштаб підприємства, його доходи, витрати, валюта балансу впливають на результати санаційних заходів, найбільшим ризикам щодо ліквідації схильні малі підприємства. Було б доречним зробити класифікацію підприємств, що проходять процедуру банкрутства, на малі, середні, великі на основі їх доходів, витрат та активів. Співвідношення активів підприємства та його зобов'язань дозволять розрахувати показники фінансового стану, а саме наявність власного оборотного капіталу, його достатності для покриття запасів, коефіцієнтного аналізу стійкості, ліквідності, (при наявності інформації про доходи та витрати) ділової активності та рентабельності продажу і капіталу.

На наш погляд, було б слушним зосередження інформації судової статистики (крім того, що вона зберігається в органах судової служби та Верховного господарського суду) та економічної інформації підприємств у справі про банкрутство в Державній службі статистики. Відносно останньої інформації потрібно сказати, що для її відображення є підґрунтя, тому що фінансова звітність підприємств надається до органів статистики, хоча і потребує окремого виділення для підприємств у санаційних процедурах банкрутства. З урахуванням пропозицій склад статистичного забезпечення економічного аналізу в антикризовому управлінні відображено у таблиці 2.

Таблиця - 2

Статистичне забезпечення аналізу суб'єктів-боржників в реальному секторі економіки з диференціацією згідно розміру підприємств (окремі таблиці для великих, середніх, малих підприємств)

Джерело інформації на теперішній час	Показники у провадженні справи про банкрутство за звітний період
Інформація судової статистики	Кількість справ підприємств-боржників, закінчених провадженням
Інформація Державної служби статистики	Звіт про фінансові результати, Ф2. Чистий дохід за звітний період, тис. грн., операційні витрати, тис. грн., фінансові результати від операційної діяльності, тис. грн., чистий прибуток (збиток) підприємств-боржників, тис. грн.
	Бухгалтерський баланс, Ф 1. Валюта балансу, тис. грн., питома вага оборотних активів у %, питома вага власного капіталу у%
Інформація судової статистики	Загальний розмір вимог кредиторів щодо боржника, тис. грн.
	розмір вимог, визнаних господарським судом, тис. грн.
	коефіцієнт погашення вимог кредиторів
	розмір задовлених вимог щодо сплати податків, обов'язкових платежів, тис. грн.
	кількість справ, за якими вводилась процедура досудової санації
	кількість справ, за якими вводилась процедура санації
	середній термін розгляду справи про банкрутство, днів
	середній термін розгляду справи з урахуванням досудової санації, днів
кількість справ, за якими був затверджений звіт арбітражного керуючого	
кількість затверджених мирових угод	
кількість ліквідованих юридичних осіб	

Список використаних джерел

1. Иванова Л.Б. Концепция сохранения имущества должника и оценка дебиторской задолженности в «заинтересованных» сделках в Украине; "Вестник ГГТУ имени П.О. Сухого"/ Л.Б. Иванова - Изд-во «ИЦ ГГТУ им. П.О. Сухого». - 2013. № 2 (53), С. 109-119
2. Ніколаєв І. В епіцентрі реформування системи банкрутства та підвищення ефективності процедур банкрутства. / І. Ніколаєв // Вісник Центру комерційного права, № 47 - 2015. С. 1 - 5
- 3/ Зміни до Закону України. Закон України «Про банкрутство» («Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» В редакції Закону N 784-XIV від 30.06.99) [Електронний ресурс]: за даними сайту / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2343-12>;
- Зміни до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" № 4212-VI від 22 грудня 2011 року [Електронний ресурс]: за даними сайту : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.2544>
4. Руденко Є.М. Сучасні тенденції банкрутства в Україні та заходи запобігання неплатоспроможності вітчизняних підприємств. /Є.М. Руденко // Науковий вісник Херсонського державного університету - Випуск 5. Частина 3. 2014. С. 21-25
5. Доповідь міністра юстиції України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/pributki-ukrayinskih-pidpriyemstv-pali-vtrichi-345160.html>
6. Офіційний сайт Судової влади України [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/hgjhjgvgjh/
7. Офіційний сайт Вищого Господарського суду України [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.vgsu.arbitr.gov.ua/pages/408>
8. Аналітична інформація щодо стану здійснення правосуддя. [Електронний ресурс] Офіційний веб-портал «Судова влада України» – Режим доступу : <http://court.gov.ua/>
9. Завальнюк Н. В. Проблема банкрутства підприємств України: причини та наслідки / Н.В. Завальнюк [Електронний ресурс]: – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/3_88149.doc.htm; Долматова Е.Д. Тенденції банкрутства підприємств України / Долматова Г. Є., Канєєва І. І., Перепелиця О. Л. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407/article/view/16008>
10. Титич В. Проміжні підсумки конкурсного процесу / В. Титич //Закон і Бізнес - №30 (1120) 27.07—02.08.2013 [Електронний ресурс]: – Режим доступу:<http://zib.com.ua/ua/print/36422-kilkist-sprav-pro-bankrutstvo-v-ukrainskih-sudah-zmenshilasy.html>